ÅRSÖVERSIKT 2018

MUST

Grafisk formgivning och tryck: FM HR Centrum Grafisk produktion, mars 2019
Foto sid 4, 47: Josef Johansson Björnetun/Försvarsmakten
Foto sid 6: Alexander Gustavsson/Försvarsmakten
Foto sid 9, 10-höger bild, 14, 15, 33, 36, 38, 39, 41, 43, 50-51: Jimmy Croona/Försvarsmakten
Foto sid 10, 37, 40: Jonas Helmersson/Försvarsmakten
Foto sid 11-vänster bild, sid 31, 34, 42, 46, 48: Försvarsmakten
Foto sid 16: Joel Thungren/Försvarsmakten
Foto sid 18: Anton Thorstensson/Forsvarsmakten
Foto sid 20, 52: Mats Nyström/Försvarsmakten
Foto sid 22: Daniel Klintholm/Försvarsmakten
Foto sid 24: Svenska ambassaden i Paris
Foto sid 25: EC Audiovisual Service Photo Georges Boulougouris
Foto sid 27: Bezav Mahmod/Försvarsmakten
Foto sid 28: Louise Levin
Foto sid 32: Södertälje Hamn
Foto sid 44, 60: Hampus Hagstedt/Försvarsmakten
Foto sid 54: Niklas Ehlén/Combat Camera
Foto sid 56, 58: Melker Dahlstrand/Sveriges Riksdag

Prodid: 190218-027

ÅRSÖVERSIKT 2018

MILITÄRA UNDERRÄTTELSE- OCH SÄKERHETSTJÄNSTEN

FÖRSVARSMAKTEN

Innehållsförteckning

Vision och verksamhetsidé

Musts vision

Ett säkrare Sverige i en osäker värld.

Verksamhetsidé

Must ger regeringen och Försvarsmakten unika beslutsunderlag om omvärldsutvecklingen och hot mot Sveriges säkerhet.

Must bidrar till att Försvarsmaktens förmågor utvecklas och att förbanden har en bra hot- och lägesuppfattning. Vi bidrar också till att Försvarsmakten och andra myndigheter har rätt nivå på sin säkerhet.

Must löser sina uppgifter med hög integritet och i samverkan med andra. Vi utvecklar oss kontinuerligt för att kunna möta förändrade krav.

”2018 var ett intensivt år för MUST”

Chefen Musts förord

2018 var ett intensivt år för Must. Vi påverkas av en osäker omvärld, av säkerhetshoten och av Försvarsmaktens och totalförsvarets fortsatta utveckling. Vi har fortsatt att lösa våra grundläggande uppgifter. Som underrättelsetjänst har vi gett unika underlag och bedömningar till beslutsfattare i regeringen, Regeringskansliet, Försvarsmakten och andra myndigheter. Som säkerhetstjänst har vi bidragit till förståelse för hoten och till skyddet av skyddsvärden i Försvarsmakten men också inom totalförsvaret. Dessutom har vi bidragit till samordning och utveckling av underrättelse- och säkerhetstjänsten inom Försvarsmakten.

Syftet med årsöversikten är att ge en inblick i några av de områden som Must ägnar sig åt. En mera fullständig redovisning skulle kräva en tjockare skrift, som dessutom skulle bli hemlig. Men jag hoppas att årsöversikten kan bidra till att flera får en uppfattning om vad vi gör.

Must har vuxit under de senaste åren. Därmed kan vi lösa våra uppgifter bättre än tidigare och vi har kunnat välkomna många nya medarbetare, både civila och militära. Att vara en organisation som växer innebär utmaningar, men glädjeämnena överväger. Behovet av att rekrytera nya medarbetare finns kvar.

Samarbeten, nationellt och internationellt, är en förutsättning för att Must ska kunna lösa sina uppgifter och för att Sverige ska bli säkrare. Under 2018 har vi fortsatt bredda och fördjupa våra samarbeten, inte minst med FRA och Säkerhetspolisen.

För min personliga del var 2018 det sjätte året som chef för Must, och det blir också det sista hela året i den befattningen. Våren 2019 går jag i pension och jag tänker med glädje tillbaka på tiden på Must. Här får man träffa oerhört duktiga och trevliga människor och man får dessutom göra något som är viktigt och efterfrågat.

År 2019 blir det tjugofemte året för Must i den nuvarande organisationen, och jag vill avsluta med att gratulera alla nuvarande och tidigare medarbetare till detta jubileum och önska fortsatt framgång under kommande år.

Gunnar Karlson
Chef för Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten

OM MUST

Om Must

Strategiska mål

Inom Försvarsmakten pågår det gemensamma arbetet med ”Försvarsmakt 2025” som är ett sammanhållande begrepp för Försvarsmaktens förändringsarbete för att nå visionen om ett starkare försvar. Must tog under 2017 fram en egen strategi som bidrar till detta förändringsarbete. Strategin utgör grunden för Musts prioriteringar under perioden fram till 2025.

Strategin är formulerad i fem övergripande mål:

1) **Utveckla Musts roll**
   - Delta aktivt och genomföra bred delgivning inom totalförsvaret
   - Ta ett vidgat ansvar för samhällets säkerhetsskydd
   - Utveckla samarbetet inom det svenska underrättelse- och säkerhetssamhället

2) **Påverka våra externa förutsättningar**
   - Verka för högt förtroende och respekt för Must
   - Driva särskilt utvalda nationella och internationella samarbeten
   - Påverka och använda Musts juridiska förutsättningar

3) **Utveckla professionen**
   - Utveckla en generell grundförståelse för underrättelse- och säkerhetstjänst samt för teknikens betydelse hos alla anställda
   - Attrahera och behålla de bästa talangerna

4) **Stärka anpassningsförmågan**
   - Uppmuntra en kultur av förändring och lärande
   - Stärka förmågan att verka i kris och krig

5) **Utnyttja teknikens fördelar**
   - Genomföra verksamhetsnära utveckling
   - Genomföra en genomgripande modernisering av Musts verksamhetsstöd

Under 2018 har vi fortsatt att utveckla verksamheten utifrån de strategiska målen. Detta arbete kommer även fortsätta under kommande år för att ytterligare stärka vår förmåga.

Vad gör Must?

Sveriges försvars- och krisberedskap är en angelägenhet för hela samhället och tillsammans med andra myndigheter bygger vi ett starkare försvar.

Must har en viktig roll i detta arbete genom att vi leder och utvecklar underrättelse- och säkerhetstjänsten inom Försvarsmakten. Must bedriver försvarsunderrättelseverksamhet och militär underrättelse- och säkerhetstjänst.

Försvarsmakten genomför underrättelse- och säkerhetstjänst i ett antal verksamhetsområden:

- försvarsmaktens försvarsunderrättelseverksamhet
- militär underrättelsetjänst
- militär säkerhetstjänst
- försvarssektorns säkerhetsskydd
- totalförsvarets signalskydd.

Musts verksamhet syftar till att ge underlag som stöd för svensk utrikes-, försvars- och säkerhetspolitik och att kartlägga yttre hot mot Sverige, till stöd för regeringen och överbefälhavaren. Verksamheten syftar även till att förebygga, upptäcka och motverka säkerhetshot som riktas mot Försvarsmakten, försvarssektorns skyddsvärden, och Försvarsmaktens intressen i Sverige och utomlands. Must har även ansvar för totalförsvarets signalskydd. I Musts uppdrag ingår även att leda och samordna Sveriges försvarsattachéer.

Underrättelse- och säkerhetstjänsten följer utvecklingen på alla arenor (mark, luft, sjö, information och rymd) och verkar på alla nivåer.

Must levererar underrättelser som ger ett försteg, ingångsvärden och förutsättningar för uppdragsgivarna att kunna lösa sina uppgifter och ha en självständig och oberoende uppfattning.

Vad Must ska och får arbeta med regleras av lagar och förordningar samt av årliga inriktningar från regeringen och överbefälhavaren. Musts huvuduppdragsgivare är därmed regeringen (Regeringskansliet) och överbefälhavaren (Försvarsmakten), men även andra mottagare får tillgång till en del av de underrättelser som Must tar fram.

Varför finns Must?

Utvecklingen i omvärlden i stort och i vårt närområde i synnerhet ställer allt större krav på underrättelse- och säkerhetstjänstens stöd till uppdragsgivarna och totalförsvaret. Hoten har blivit svårare att identifiera och mer komplicerade att hantera. Utvecklingen i omvärlden gör att betydelsen av att dra skarpa gränser mellan vad som är militära hot och vad som är civila hot har minskat. Hot kan komma både från väpnade och obeväpnade aktörer. Terrorhandlingar, cyberattacker och påverkansoperationer är några exempel på gränsöverskridande hot som vi måste vara beredda på att hantera.

”Betydelsen av att dra skarpa gränser mellan vad som är militära hot och vad som är civila hot har minskat”

Must ska kunna stödja det svenska totalförsvarskonceptet och Sveriges säkerhetspolitiska samarbetspartner. Därmed blir nationell myndighetsöverskridande samverkan och internationella samarbeten allt mer nödvändiga för att hantera gemensamma utmaningar i en föränderlig omvärld.

Eftersom underrättelse- och säkerhetstjänsten dygnet runt, i fred, kris och krig ska kunna delge uppdragsgivarna sekretessbelagd information och bedömningar, ställs höga krav på säkra och välanpassade ledningsstödssystem, krypton och it.

En god försvarsunderrättelseförmåga är en förutsättning både för den svenska försvarsförmågan och för Sveriges möjligheter att föra en självständig och aktiv säkerhets- utrikes- och försvarspolitik. En god försvarsunderrättelseförmåga är också nödvändigt för att kartlägga yttre hot mot landet samt för att möjliggöra en tillräckligt hög beredskap för att kunna ge nödvändig förvarning.

Försvarsunderrättelseförmågan utgör en viktig del av hela samhällets försvarsförmåga och bidrar till svensk säkerhet och försvar. Underrättelse- och säkerhetstjänsten är sammantaget en viktig funktion för Sveriges strategiska beslutsfattande.

DEN MILITÄRA SÄKERHETSTJÄNSTEN

Den militära säkerhetstjänstens främsta uppgift är att förebygga, upptäcka och motverka säkerhetshot som riktas mot Försvarsmakten och Försvarsmaktens intressen i Sverige och utomlands. Säkerhetstjänsten genomför även tillsyn av säkerhetsskyddet inom försvarssektorn samt leder och samordnar signalskyddet i hela samhället. Verksamheten bedrivs inom tre huvudsakliga områden:

Säkerhetsunderrättelsetjänst
Indikera och klarlägga säkerhetshotande verksamhet mot Försvarsmakten och dess säkerhetsintressen.

Säkerhetsskyddstjänst
Utifrån hotbild och säkerhetshotande verksamhet ge Försvarsmaktens skyddsvärden ett relevant skydd i form av informationssäkerhet, fysisk säkerhet och personalsäkerhet.

Signalskyddstjänst
Förhindra att obehöriga får insyn i eller kan påverka elektroniska kommunikationsnät och informationssystem. Detta sker med hjälp av signalskyddssystem och annan signalskyddsspecifik materiel eller programvara.

ATT ARBETA PÅ MUST

Att arbeta på Must

Att arbeta på Must innebär att man befinner sig i en dynamisk och kunskapsintensiv miljö, tillsammans med kollegor som har både djup och bred kompetens. Vardagen kan vara varierande men innebär alltid att man som medarbetare bidrar till vår vision

”Ett säkrare Sverige i en osäker värld”

Vårt uppdrag är unikt och många av arbetsuppgifterna kan man inte arbeta med någon annanstans än just hos oss. Många medarbetare väljer att stanna i många år och det finns en stark gemenskap och en stolthet över att arbeta på Must. Vi är måna om att våra medarbetare utvecklas kontinuerligt för att på så sätt ligga i framkant i våra olika verksamhetsområden.

På Must arbetar både civila och militära experter med olika kompetensområden såsom säkerhetspolitik, militärstrategi, språk, ekonomi, teknik, IT-säkerhet, matematik, kryptologi, juridik, HR och administration. 30 procent av medarbetarna är kvinnor och 70 procent är män. 26 procent är militärer och 74 procent är civila.

Must söker regelbundet nya medarbetare. Vilken bakgrund man behöver varierar beroende på vilken tjänst det gäller. För att möta behoven av att kunna hantera ökade informationsmängder och dataflöden samt stödja analysverksamheten, kommer Must att växa särskilt på it- och informationshanteringsområdet.

Lediga tjänster annonseras på:
www.forsvarsmakten/ledigajobb

Om du har mer övergripande frågor om tjänster och om att arbeta på Must kan du kontakta oss på:
hkv-rekrytering-must@mil.se

”Vårt uppdrag är unikt och många av arbetsuppgifterna kan man inte arbeta med någon annanstans än just hos oss”

ÖB OM VIKTEN AV UNDERRÄTTELSE- OCH SÄKERHETSTJÄNST

”Korrekta underrättelser bidrar till att vi kan dra rätt slutsatser om våra egna militära behov”

Överbefälhavare Micael Bydén.

ÖB om vikten av underrättelse- och säkerhetstjänst

Allt hänger ihop. Alla delar av Försvarsmaktens verksamhet är på något sätt länkad till utvecklingen runt omkring oss. Vi måste förhålla oss till den, samverka med den och i vissa fall skydda oss mot den.

För att göra det måste vi vara informerade. Vi behöver tillförlitliga underrättelser. Relevanta bedömningar. Välgrundade prognoser. I en tid som präglas av snabba skeenden, en militär förmågeutveckling i vårt närområde och ett ökat agerande i gråzon är behovet av en väl fungerande underrättelse- och säkerhetstjänst stort. Korrekta underrättelser bidrar till att vi kan dra rätt slutsatser om våra egna militära behov. Det handlar ytterst om förtroendet för hela vår organisation och för våra bedömningar. Jag vill ta den intensifierade militära aktiviteten i Östersjöområdet som exempel – här måste vi ligga i framkant för att snabbt kunna agera på ett välavvägt sätt.

På de platser i världen där vi har internationella operationer spelar underrättelsearbetet en särskild roll. Det handlar om skyddet av vår personal och om att kunna hantera ett utsatt säkerhetsläge. Sverige har också bidragit till att utveckla underrättelseförmågan inom FN – en förutsättning för effektiva fredsbevarande insatser.

Vi ska ha spetskompetens men också bredd. Utvecklingen av totalförsvaret innebär ett behov av att sprida insikt och kunskap till nya aktörer och partner i samhället. Bara så ökar vi motståndskraften och minskar sårbarheten.

Vi vill ha ett öppet samhälle. Det ställer höga krav på vårt säkerhetsskydd. Att förebygga, upptäcka och motverka de säkerhetshot som riktas mot Försvarsmakten är en central del av tröskeleffekten.

Saker och ting blir sällan exakt som vi har tänkt oss. Därför jag ser behovet av en underrättelse- och säkerhetstjänst som fortsätter att blicka framåt och som vågar se ’runt hörnet’. Förutsättningarna finns där.

I den långsiktiga utvecklingen av den svenska försvarsförmågan gör underrättelse- och säkerhetsarbetet skillnad, varje dag och varje stund.

SVERIGE OCH OMVÄRLDEN

UN
UN

Sverige och omvärlden

Under 2018 har Must inhämtat, bearbetat och analyserat information om läget i omvärlden. Must har dels följt den säkerhetspolitiska och militära utvecklingen i de områden där Sverige bidrar till internationella militära operationer, dels utvecklingen i andra regioner. Must följer även gränsöverskridande fenomen och förmågor som i förlängningen påverkar Sveriges säkerhet och svenska ställningstaganden. Även i år har efterfrågan varit hög och Must har försett våra uppdragsgivare med en stor mängd underrättelser och bedömningar som har bidragit till en nyanserad bild av det som hänt och det som kan hända framöver.

Must bidrar till internationella operationer

Must bidrar till Försvarsmaktens internationella militära operationer främst genom Musts förbandsdel Nationella Underrättelseenheten (NUE).

Inför, under och efter en militär operation stödjer Must med underrättelser och säkerhetsunderrättelser på alla nivåer – från stridsfältet till politisk nivå. En annan viktig del är att sända ut personal till operationsområdena där de stödjer svenska och multinationella chefer. I Sverige delges underrättelser och bedömningar både till regeringen och Försvarsmakten och bidrar på så vis till beslutsunderlag och ökad kunskap om lokala och regionala förhållanden och om händelseutvecklingen. Musts underlag har under 2018 bidragit till en rad olika nationella avdömningar och beslut, till exempel vad gäller fortsatt utveckling av Försvarsmaktens styrkebidrag och hur personal ska agera ur säkerhetsynpunkt i konfliktområdena.

Under 2018 har Mustpersonal varit verksam i Mali, Afghanistan, Irak, Somalia och Centralafrikanska republiken. Det har varit prioriterat att göra bedömningar om olika typer av hot som riktas mot den svenska försvarsmaktspersonalen i operationsområdena så att förbandet på plats kan vidta rätt skyddsåtgärder. Som exempel har Must under 2018 kunnat stödja förbandschefen i Mali med förvarningar om möjliga kommande hot.

ATT JOBBA PÅ NUE

Arbetet på Musts förbandsdel NUE är mycket varierat. Stort fokus läggs på informationsinhämtning i ett konfliktområde, på analys och på att förmedla denna information i rapporter. Detta gör att medarbetarna måste kunna hantera komplexa miljöer som ibland ställer höga fysiska och psykiska krav. För att medarbetarna ska vara väl förberedda inför alla situationer under en militär operation övar man regelbundet sina färdigheter med bland annat eldhandvapen och sambandsutrustning.

Must leder försvarsattachéverksamheten

I Musts uppdrag ingår att leda och samordna Sveriges försvarsattachéer. Försvarsattaché-organisationen omfattar 26 försvarsavdelningar med 30 residenta försvarsattachéer som bor i sina stationeringsländer, och fyra resande försvarsattachéer som bor i Sverige och vid behov besöker de länder där de är attachéer. En försvarsavdelning kan ha ett eller flera länder sidoackrediterade, vilket innebär att avdelningen har ansvar för flera länder än landet där avdelningen är placerad. En attaché som är sidoackrediterad besöker tidvis dessa andra länder. Sammantaget är Försvarsmakten på detta sätt representerad i 65 länder. Försvarsattachéerna lyder under överbefälhavaren och chefen för Must.

Det är av stor betydelse för attachéns arbete att försvarsavdelningen har ett nära och bra samarbete med den svenska ambassadören och ambassadens personal. Försvarsattachén är även rådgivare åt ambassadören i militära frågor. Försvarsavdelningarna finns oftast i samma lokaler som ambassaderna vilket underlättar utbytet.

Försvarsavdelningen ligger ofta i samma lokaler som ambassaden.

Vilka arbetsuppgifter en försvarsattaché har skiljer sig från land till land. Uppgifterna omfattar bland annat öppen informationsinhämtning genom att följa och bedöma utvecklingen i landet och rapportera om försvarsrelaterade frågor. Försvarsattachén stödjer också bilaterala möten, gör förberedelser för gemensamma militära operationer och övningar, samt bidrar till annat försvarsrelaterat samarbete. Attachén stödjer också svenska myndigheter och företag i frågor som berör bilaterala materielsamarbeten och exportstöd.

I takt med den försämrande omvärldsutvecklingen har informationsinhämtning om förhållanden i Sveriges närområde blivit en allt viktigare del av försvarsattachéernas arbete.

Under 2018 har försvarsattachéverksamheten bidragit med informationsinhämtning till Must. Attachéernas kunskap om sina länder och regioner utgör en unik och viktig resurs för produktionen vid Must. Vidare har attachéerna i Schweiz, Finland och Ungern lämnat stöd i frågor som rör JAS 39 Gripen, och attachéerna i Nederländerna och Polen har lämnat stöd till exportsatsningar inom ubåtsområdet. Under 2018 har sidoackreditering från Oslo till Reykjavik inrättats.

Must bidrar till internationell lägesuppfattning

Utöver försvarsattachéernas arbete och vårt bidrag till Försvarsmaktens deltagande i internationella operationer bidrar Must även på andra sätt till internationell till fred och säkerhet.

Delar av de underrättelser som Must tar fram delges till EU och bidrar därigenom till EU:s lägesuppfattning. Den primära mottagaren i EU är *European External Action Service* (EEAS). Under EAAS verkar EU INTCEN, det vill säga EU *Intelligence and Situation Centre*, som är EU:s civila underrättelsefunktion. Denna ger EU:s beslutsfattare strategiska analyser, tidig förvarning och kunskap om förhållanden i omvärlden som kan påverka EU. En annan del av EEAS som mottar delar av Musts underrättelser är EUMS, det vill säga *European Union Military Staff*.

Must deltar även i andra internationella forum och samverkar också med andra länders underrättelse- och säkerhetstjänster.

Den militära och säkerhetspolitiska utvecklingen i Sveriges närområde

I Musts uppdrag att följa omvärldsutvecklingen har Sveriges närområde en central plats. Must följer både den aktuella situationen och de övergripande långsiktiga trenderna. Det säkerhetspolitiska läget i Europa och i vårt närområde har försämrats. Östersjöregionen är vid sidan av Svartahavsregionen det område i Europa där Rysslands intressen tydligast ställs mot europeiska länders och USA:s intressen. Detta tar sig uttryck i säkerhetspolitiskt agerande och militär aktivitet från flertalet av aktörerna som verkar i vårt närområde.

Under 2018 har den rysk-amerikanska relationen fortsatt att försämras på ett flertal områden. Detta har skett parallellt med en bestående, och möjligen ökande, säkerhetspolitisk polarisering mellan Ryssland och USA/Nato i närområdet. Säkerhets- och försvarspolitiska utspel och markeringar sker allt oftare. Ett exempel under 2018 var president Vladimir Putins linjetal den 1 mars då han presenterade ett flertal ryska strategiska vapenssystem. Andra exempel är uttalanden kopplat till händelserna vid Kertjsundet i november 2018, och uttalanden kring INF-avtalets framtid.

Den militära verksamheten i närområdet har ökat under de senaste åren med en mer frekvent militär närvaro och militära övningar. Detta tyder på att förmågan och beredskapen ökat i takt med att de militära resurserna övas. Utvecklingen av konventionella militära förmågor som långräckviddiga precisionssystem har också fått en mer framträdande plats i ryskt försvar.

Under 2018 har flera militärövningar genomförts i vårt närområde, såväl i Östersjöregionen som på Nordkalotten och i Norge. Nato genomförde försvarsövningen Trident Juncture-18 i Norge där ca 50 000 soldater och sjömän deltog. Finland och Sverige deltog inom ramen för Natos partnerskap för fred (PfF). Flera av förbanden som deltog i övningen transporterades på väg och järnväg genom Sverige.

Utvecklingen i Sveriges närområde kommer under kommande år fortsatt att präglas av motsättningar mellan Ryssland och Nato och det finns idag få tecken på att aktörerna är beredda att närma sig varandra för att hantera säkerhetsutmaningarna.

”Det finns idag få tecken på att aktörerna är beredda att närma sig varandra för att hantera säkerhetsutmaningarna”

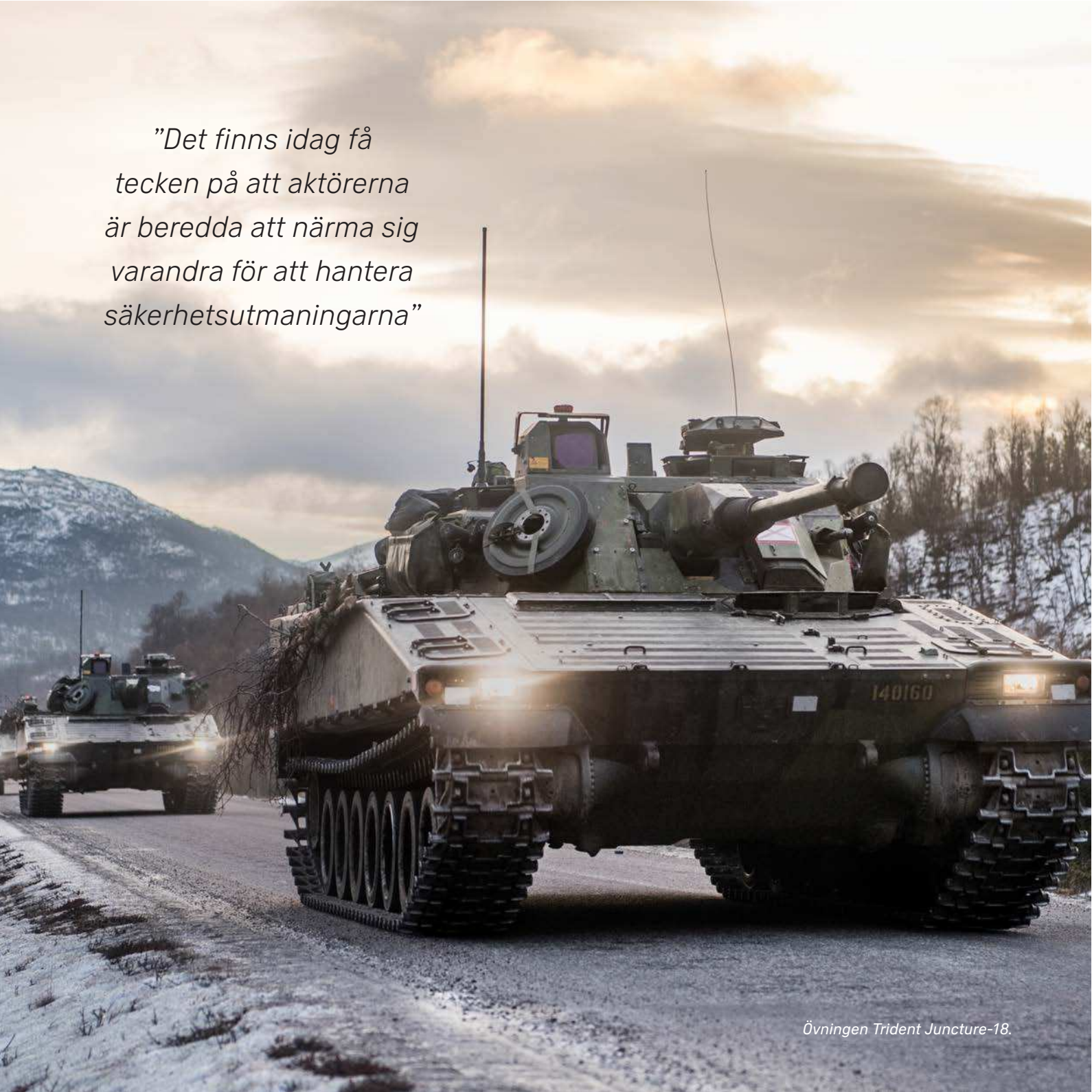

Övningen Trident Juncture-18.

Vilka agerar i närområdet?

De militära och säkerhetspolitiska huvudaktörerna i Sveriges närområde är Ryssland och Natoländerna. EU är också en säkerhetspolitisk aktör i området, inte minst genom sin ekonomiska politik och sina utrikespolitiska ställningstaganden. Ryssland känner oro över den egna säkerheten och Natos militära verksamhet i Östersjönregionen. Detta påverkar ryskt säkerhetspolitiskt agerande vilket inkluderar ryska försvarssatsningar. Trots en lägre ekonomisk tillväxt fortsätter Ryssland att prioritera sina försvarsutgifter.

Ett antal initiativ har tagits inom Nato, EU och bilateralt med USA för att höja den militära förmågan i Europa. Natos toppmöten under de senaste åren har lett till gemensamma åtaganden som nu genomförs och följs upp. En mer omfattande militär förmåga i Europa, inklusive eventuella möjligheter till fler amerikanska militära förband, har stått högt upp på agendan. Det uttalade syftet är att få en snabbare beslutsprocess, ökad rörlighet och därmed en höjd tröskelförmåga inom ramen för Natos kollektiva försvar. EU går samtidigt mot ett fördjupat försvarssamarbete inom det som benämns PESCO, det vill säga Permanent Structured Cooperation. Flera stater har påbörjat eller planerar att höja sina försvarsutgifter långsiktigt. Detta kommer att synas både i ökade militära aktiviteter och fortsatta övningar de kommande åren.

Under 2018 indikerade USA att de ville lämna INF-avtalet som förbjuder markbaserade medeldistansrobotar och i februari 2019 beslutade USA att suspendera avtalet. Detta följdes av att även Ryssland valde att lämna avtalet. Detta leder troligen inte till någon omedelbar kapprustning i Europa de närmsta åren men det är ännu oklart vilken eventuell påverkan suspenderingen av INF-avtalet kommer att ha på en kommande omförhandling av Nya START-avtalet som reglerar strategiska kärnvapen.

Agerande i gråzonen skapar svåra beslutssituationer

En ständig utmaning för underrättelse- och säkerhetstjänster är att kunna avgöra vad som är enskilda händelser och vad som är koordinerade handlingar som är del av något större. En motståndare kan använda olika metoder som befinner sig mellan krig och fred, det vill säga där tröskeln för vad som utgör ett väpnat angrepp inte överstigs. Detta oklara läge kallas ibland gråzonen.

En motståndare kan aktivt försöka finna utrymme att agera i gränsytan mellan olika myndigheters ansvar. Motståndaren kan utnyttja det faktum att allvarliga incidenter kan ske utan att de uppfattas som militära angrepp och att detta kan skapa oklara och svåra beslutssituationer för oss. Befolkning, myndigheter och beslutsfattare kan i ett sådant läge ställa sig frågor såsom: Är vi utsatta för en fientlig handling? Bör vi agera och på vilket sätt? Mot vem bör vi agera? Vems ansvar är det i så fall att göra detta? Detta kan skapa misstro, dilemman och i vissa situationer göra att motåtgärder blir försenade.

Begrepp som gråzon nämns ofta i anslutning till hybridkrigföring, även kallat icke-linjär krigföring. De begreppen sammanfattar flera medel och aktiviteter, exempelvis cyberkrigföring, informations- och påverkansoperationer, ekonomiska sanktioner och reguljär krigföring. De olika medlen synkroniseras och samordnas noga av motståndaren, men denne agerar ofta med förnekbarhet.

Musts verksamhet bidrar till Sveriges förmåga att upptäcka aktiviteter i gråzonen, se mönster och avgöra vem eller vilka som ligger bakom. Ett gott samarbete med myndigheter och andra aktörer ökar möjligheterna att kunna skapa en så relevant och fullständig lägesbild som möjligt. Därigenom får våra uppdragsgivare bättre förutsättningar att kunna besluta om eventuella motåtgärder och på längre sikt kunna vidta förebyggande åtgärder.

Illustration från Militärstrategisk doktrin (MSD 16).

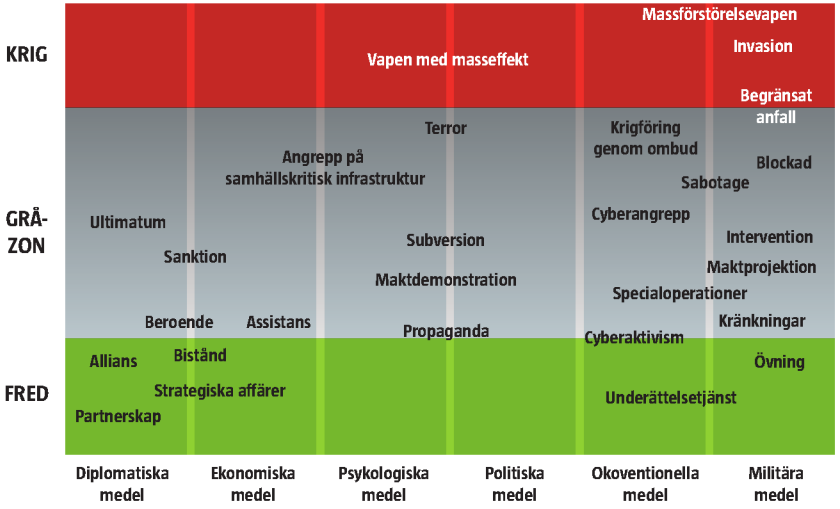

Fortsatt terrorhot i Europa trots färre attentat

Under 2018 har antalet genomförda terrorattentat med en islamistisk motivbild som genomförts i Europa minskat. Dock har ett betydande antal attentatsförsök avvärjts medan de befann sig i planerings- och förberedelsestadiet. Trots att det så kallade kalifat som Daesh skapade i Syrien och Irak har fallit och antalet genomförda attentat i Europa sjunkit över tid, visar terroristgrupper och dess anhängare alltjämt prov på vilja att genomföra attentat i Europa och i andra regioner. Terroristgrupper är skickliga på att anpassa sina metoder till förändrade förutsättningar. Detta bidrar sammantaget till att terrorhotnivåerna i Europa ligger kvar på höga nivåer.

Samtidigt som Daesh har fått mest medial uppmärksamhet har de nätverk och grupperingar som är kopplade till al-Qaida fortsatt att verka i bakgrunden. Dessa nätverk har i vissa fall en långsiktig strategi vilket gör att de kan utgöra ett hot även framöver.

Även om grupper så som Daesh minskat sin spridning av nyproducerad propaganda har man sett att terroraktörer fortsatt använder sociala medier för att kunna nå och inspirera anhängare i Europa och för att sprida sin propaganda. Sociala medier och andra webbaserade forum används även för att kunna planera och genomföra faktiska attentat. Ökande informationsmängder och hotaktörer som agerar gränsöverskridande gör att teknisk utveckling, nationell samordning och internationellt samarbete är centralt för ett effektivt kontraterrorarbete.

Musts rapportering och bedömningar om utländska förhållanden som påverkar terrorhotet mot Sverige och andra länder syftar till att ge uppdragsgivarna underlag till stöd för svenska ställningstaganden både nationellt och inom olika internationella samarbeten. Syftet är också att stödja Säkerhetspolisen i dess uppdrag att upptäcka och förhindra terroristattentat i Sverige. I egenskap av Försvarsmaktens säkerhetstjänst har Must även uppgiften att identifiera och avvärja terrorhot mot Försvarsmaktens skyddsvärden såväl hemma som utomlands.

Under 2018 har formerna för samarbetet avseende kontraterrorism mellan Must, Säkerhetspolisen och Försvarets radioanstalt (FRA) förtydligats och utvecklats till ett ännu närmare samarbete. Samarbetet mellan myndigheterna inom Nationellt centrum för terrorhotbedömning (NCT) är alltjämt en viktig plattform för Must i det nationella kontraterrorarbetet.

Musts rapportering om förhållanden som påverkar terrorhotet kompletteras även av Musts säkerhetspolitiska och militärstrategiska analys och delgivning till uppdragsgivarna.

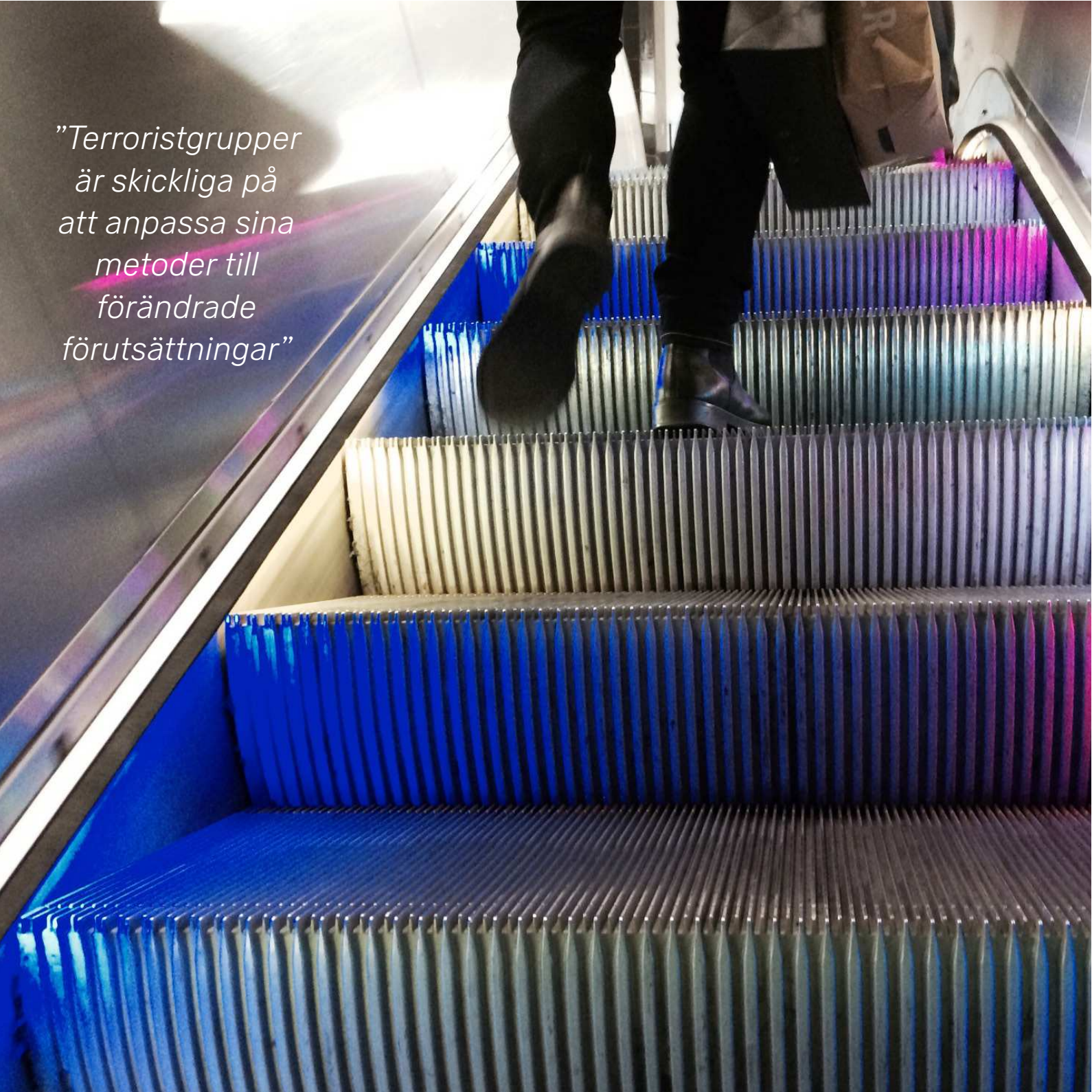
”Terroristgrupper är skickliga på att anpassa sina metoder till förändrade förutsättningar”

Must följer utvecklingen i Kina

Inom ramen för Musts omvärldsbevakning följer Must utvecklingen i Kina och Kinas agerande. Kina söker ett större internationellt inflytande och Kinas ställningstaganden, prioriteringar och ekonomiska aktiviteter påverkar därmed omvärlden och i förlängningen även Sveriges säkerhet.

Kinas kommunistparti har under president Xi Jinpings ledning tillkännagivit att landet har gått in i en ny era. Kina vill utvecklas till en aktör som är med och utformar den globala arenans spelregler. För att nå dit agerar Kina långsiktigt och strukturerat. Kina använder såväl diplomatiska som ekonomiska maktmedel, och framöver kommer även den kinesiska försvarsmakten att spela en allt större roll globalt. Det kinesiska kommunistpartiet har satt upp som mål att landet år 2049 ska ha en militär i världsklass och man lägger stora ekonomiska resurser på att uppnå detta.

Kina har officiellt deklarerat att landet satsar på att bli en maritim nation. Man ska även exploatera marina resurser och med egna stridskrafter kunna kontrollera landets kommunikationsleder till havs. Kina avsätter också avsevärda summor för att utveckla eget försvarsmateriel, däribland hangarfartyg.

Kina har även initierat ett initiativ, det s.k. *Belt and Road Initiative* (BRI) vilket är ett tydligt uttryck för Kinas globala ambitioner. BRI är ett infrastrukturprojekt men syftar även till att markera kinesisk närvaro och till att sprida det kinesiska kommunistpartiets värdegrund. Projektet omfattar transportförbindelser till land och till havs och innefattar stora delar av världen, inte minst Europa. Under 2018 meddelade partiet att projektet även är tänkt att inkludera de arktiska farlederna, något man döpt till *Polar Silk Road*. Arktis är i ökande omfattning viktigt för Kina ur ett säkerhetspolitiskt perspektiv. Detta kommer att medföra ökad kinesisk aktivitet i Sveriges närområde.

Under de senaste åren har den politiska kontrollen i Kina hårdnat och man har agerat hårt mot individer och grupper som det kommunistiska partiet anser utmanar dess makt. Kina försöker även i ökande omfattning vara dominerande i relationen till andra länder.

Cybersäkerhet är en strategisk angelägenhet

När cyberincidenter påverkar viktiga intressen nationellt och internationellt växer även kraven på Must att kunna bidra med kunskap till beslutsfattarna om de inblandade aktörerna.

Det rådande omvärldsläget sätter även sin prägel på vad som sker på cyberarenan. Det har skett flera allvarliga incidenter under de senaste åren, som exempelvis cyberspionage mot företrädare för stater, läckta stulna uppgifter som använts för att påverka utländska politiska val, storskaligt cyberspionage mot privata företag och skadlig kod som gett stora ekonomiska konsekvenser i flera länder. Detta visar att cybersäkerhet är en strategisk angelägenhet med grundläggande betydelse för fred, säkerhet och global utveckling. Länder i vår omvärld bygger förmåga för cyberkrigföring och stärker sitt cyberförsvar. Även Sverige stärker sitt cyberförsvar och Försvarsmakten kommer från senast 2020 att genomföra en pilotutbildning av cybersoldater för att stärka Försvarsmaktens och andra myndigheters cyberkompetens.

”Cybersäkerhet är en strategisk angelägenhet med grundläggande betydelse för fred, säkerhet och global utveckling”

Illasinnade aktiviteter på cyberarenan har börjat bemötas mer kraftfullt än tidigare. Stater, mellanstatliga organisationer och myndigheter svarade under 2018 allt oftare med diplomatiska markeringar, offentliga utpekanden samt med åtal mot personer som bedömts agera på uppdrag av stater. Under 2018 ökade även antalet och omfattningen av sanktionsåtgärder mot såväl organisationer som enskilda individer.

I takt med en ökad medvetenhet om att cyberområdet är viktigt för fred och säkerhet ökar även de internationella ansträngningarna för att utveckla förtroendeskapande åtgärder mellan länder. Arbete pågår även med att skapa normer för hur stater ska agera för att minska risken för säkerhetspolitiska spänningar. Det finns dock alltjämt stora skillnader i hur olika länder ser på hantering av information och kommunikation. Detta blir särskilt tydligt när man ser på det internationella policyarbete om förvaltning och styrning av informations- och kommunikationsteknik. För auktoritära stater är kontroll över informationsflöden en övergripande viktig säkerhetsfråga som dessa kopplar ihop med social oro och krav på politiska förändringar. Det globala, öppna, säkra och fredliga internet som vi har kommit att vänja oss vid kan vi framöver inte ta för givet.

Must följer utvecklingen och agerar för att vi ska ha en säker hantering av information. Vi stödjer även olika delar inom totalförsvaret med kunskap för att vi även framöver ska förekomma och hantera hot på cyberområdet.

Sammantaget understryker detta vikten av att Must följer cyberområdets utveckling, både den tekniska utvecklingen och cyberområdet som en del av den övergripande säkerhetspolitiska lägesbilden.

Musts medarbetare

Andrea arbetar som analytiker på Musts underrättelsekontor sedan drygt två år. I bagaget har hon en gedigen akademisk utbildning från ett utländskt universitet och har flerårig erfarenhet av strategisk analys.

Andrea berättar att hon fick upp ögonen för Must som arbetsgivare via en jobbannons. Hon hade dock redan tidigare hört gott om Must och träffat Mustmedarbetare i olika sammanhang och var imponerad av deras kunskaper och förmåga att nå fram.

– Musts analytiker lyckades fånga ett komplext skeende på ett kortfattat och kärnfullt vis och de gjorde ett starkt intryck.

Andrea tycker att en av Musts styrkor är att kunna förena bred säkerhetspolitisk analys med djupa kunskaper om militärstrategiska förhållanden.

– Vi måste kunna göra tydliga bedömningar men också var ärliga om vilka osäkerheter som finns. Det är ett lagarbete där jag ofta tar stöd av mina kollegor för att få en nyanserad bild. Det är en väldigt dynamisk, men också prestigelös atmosfär.

Hur en arbetsvecka ser ut beror mycket på i vilken fas av analysprocessen man är och om frågorna just nu är särskilt efterfrågade av beslutsfattarna.

"Det vi gör är unikt och bidrar till välinformerade beslut"

– Det handlar mycket om att ta in olika typer av information och ständigt hålla sig uppdaterad om förändringar som kan påverka den strategiska händelseutvecklingen. Utöver planerade rapporter måste man också vara beredd på att kunna skriva snabba underlag och föredra dem för höga beslutsfattare både i Försvarsmakten och på Regeringskansliet.

– För mig är det viktigt att veta att det jag och kollegorna gör är unikt och bidrar till välinformerade beslut. Att vi är allt mer efterfrågade är ett kvitto på att det vi gör uppskattas.

På frågan om hur man som analytiker behåller skärpan svara Andrea att hennes chefer ser positivt på kompetensutveckling och att hon har deltagit i flera utbildningar och konferenser om metod och om det ämnesområde hon analyserar.

– Sen är det såklart jätteviktigt med kunniga och trevliga kollegor. Hos oss finns det många olika bakgrunder och personligheter. Man lär sig något nytt varje dag och engagemanget smittar av sig. Man vet aldrig vad våra ibland stormiga fikadiskussioner ger, säger Andrea med ett leende.

SÄKERHET FÖR FÖRSVARSMAKTEN

Säkerhet för Försvarsmakten

2018 har varit ytterligare ett år där säkerhetsfrågor varit i fokus. It-attacker, brott mot tillträdesförordningen och andra säkerhetsrelaterade händelser har fått stor medial uppmärksamhet. Utländska underrättelsetjänsters aktiviteter har ökat. Snarare än enstaka händelser är det en flerårig trend som fortsätter.

2018 – ytterligare ett år med säkerhet i fokus

Innan sommaren fattade riksdagen beslut om en ny säkerhetsskyddslag som gäller från 1 april 2019. Redan under 2018 infördes förändringar i säkerhetsskyddsförordningen, vilket innebär att Must och Säkerhetspolisen inom sina respektive tillsynsområden ska granska all utkontraktering där hemliga uppgifter ska förvaras hos leverantören. Must välkomnar den nya lagstiftningen och skärpningen i denna är tydlig och innebär högre krav på säkerhetsskydd.

Utvecklingen inom totalförsvaret fortsätter i snabb takt. Här finns det fortsatt ett stort behov av utbildning och framtagning av rutiner för delning och hantering av säkerhetsskyddsklassificerad information. Detta är kunskaper som till viss del försvunnit hos myndigheter och kommuner under perioden när totalförsvaret varit nedprioriterat.

För Försvarsmakten och myndigheter inom försvarssektorn är det inte ovanligt att det sker intrångsförsök i it-system, kontakttagningsförsök och andra ansträngningar från främmande makt att tillskansa sig information eller förmåga att påverka systemen.

Hur stor risken är att drabbas som individ beror på hur säkerhetsmedveten man är. Ju större medvetenhet, desto lägre risk. Det handlar till exempel om hur man hanterar sina it-system, hur man agerar på sociala medier och om man reflekterar över vad som är skyddsvärt i den egna verksamheten. Genom att justera sitt beteende en aning har både individen och Försvarsmakten mycket att vinna.

Utländsk inhämtning mot Sverige och svensk personal

Utländsk underrättelseverksamhet mot Sverige och Försvarsmakten är en del av normalbilden och bedrivs dagligen, året runt. Syftet med denna underrättelseverksamhet är exempelvis att kartlägga Försvarsmaktens personal, bedöma Sveriges operativa förmåga eller vår tekniska utveckling. Den främmande underrättelseverksamheten bedrivs både i Sverige och i utlandet.

Ryska underrättelse- och säkerhetstjänster har utvecklat en aggressivare hållning mot länder i Europa. Som svar på mordförsöket på den före detta ryska underrättelseofficeren Sergej Skripal i Storbritannien 2018 har ett stort antal länder i världen utvisat ryska diplomater. I efterspelet utvisades ytterligare ett antal ryska diplomater från Nederländerna efter ett avslöjat försök till dataintrång hos det oberoende kontrollorganet OPCW (Organisationen för förbud mot kemiska vapen).

Utländska underrättelseofficerare finns verksamma i Sverige. De kan vara placerade i Sverige eller resa hit till exempel som turist, deltagare i officiella delegationer eller i ett affärssammanhang. Underrättelseofficerarna kan försöka närma sig personer som har tillgång till information om Försvarsmakten eller Försvarsmaktens intressen. Svenska försvarsmaktsanställda kan kartläggas under lång tid av främmande makt.

Underrättelseinhämtning mot Sverige och svensk personal bedrivs även i andra länder. Exempelvis kan innehållet i en visumansökan som en försvarsmaktsanställd lämnar in inför en utlandsresa komma att granskas och bli en del av främmande makts kartläggning. Informationen kan senare användas för kontaktförsök, trakasserier eller utpressning. Detta kan ske både utomlands och i Sverige. Kontaktförsök och kartläggning kan även ske via sociala medier.

Den kinesiska staten bedriver sedan lång tid omfattande underrättelseverksamhet vilken riktas även mot Sverige och Försvarsmakten. 2017 instiftade Kina en säkerhetslag som innebär att kinesiska företag och medborgare är skyldiga att samarbeta med kinesisk underrättelse- och säkerhetstjänst. Liknande lagstiftning finns även i Ryssland.

Utländska underrättelsetjänster genomför också omfattande signalspaning och data- och nätverksoperationer mot Försvarsmakten och Försvarsmaktens intressen. Exportrestriktioner och sanktioner gör det svårare för utomstående att få tillgång till information om vissa civila och militära produkter, vilket dock kan leda till att främmande underrättelsetjänst istället dolt försöker inhämta information och få tag på dessa produkter.

Informationsförluster till främmande makt kan ytterst påverka Sveriges möjligheter att verka i fred, kris och krig.

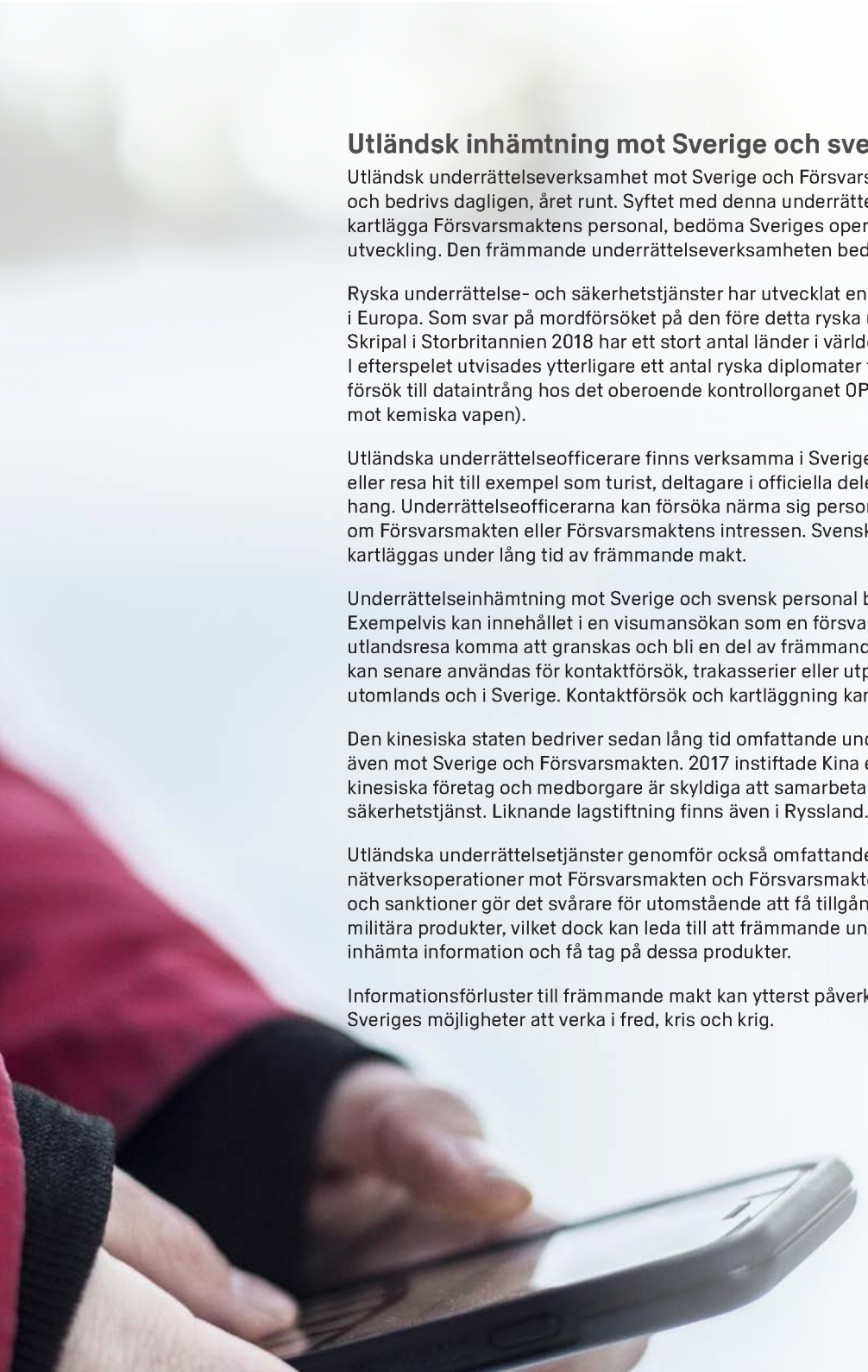

"Informationsförluster till främmande makt kan ytterst påverka Sveriges möjligheter att verka i fred, kris och krig"

Nya krav vid utkontraktering av verksamhet

2018 infördes nya regler vid vissa typer av utkontraktering. För Musts del innebär det ett nytt uppdrag som ger oss större möjligheter att förebygga att skyddsvärden med betydelse för landets säkerhet exponeras. De nya reglerna gäller statliga myndigheter som planerar att utkontraktera verksamhet som är av betydelse för rikets säkerhet och där leverantören kommer att hantera och förvara hemliga uppgifter utanför myndighetens lokaler.

Innan en upphandling påbörjas ska den myndighet som vill utkontraktera göra en särskild säkerhetsanalys för att dokumentera vilka säkerhetsskyddsåtgärder som behövs, exempelvis att placera personal i säkerhetsklass, eller att använda särskilda it-system som är godkända för att hantera hemliga uppgifter. Därefter ska myndigheten samråda med sin tillsynsmyndighet. Detta innebär att de ska inhämta tillsynsmyndighetens åsikt om det är lämpligt att genomföra utkontrakteringen eller inte. För myndigheterna inom försvarssektorn är det Försvarsmakten genom Musts säkerhetskontor som är tillsynsmyndighet.

Det första året med de nya reglerna har gett flera erfarenheter. En är att antalet upphandlingar som faller inom ramen för samrådskravet har minskat. Skälen till detta kan vara flera: möjligen väljer myndigheterna oftare än tidigare att låta leverantörerna hantera hemliga uppgifter i myndighetens lokaler istället för hos leverantören. Ytterligare en erfarenhet från det första året är att kvaliteten på de säkerhetsanalyser som genomförs i många avseenden behöver förbättras. Överlag finns det dock en stor förståelse och god vilja hos myndigheterna att säkerställa att det finns ett väl fungerande säkerhetsskydd vid en upphandling. För att höja säkerhetsskyddet kan en myndighet föreläggas att vidta säkerhetsskyddsåtgärder innan de får göra en utkontraktering.

Kravet på samråd bidrar på ett bra sätt till att höja säkerhetsskyddet och ger även myndigheten ett tillfälle att analysera och värdera hur aktuella och framtida projekt ska utformas från ett säkerhetsskyddsperspektiv. En annan positiv effekt är att det genom samrådet skapas en naturlig kontaktyta för Must att rådgöra med myndigheterna i deras säkerhetsskyddsarbete. Detta ger en god grund för att höja säkerhetsskyddet vid utkontraktering.

Must kan sammantaget konstatera att myndigheternas styrning av säkerhetsskydd vid utkontraktering framöver behöver bli ännu tydligare och bättre.

Nytt regelverk ska minska cyberhotet

På den globala cyberarenan sker dataintrång, stölder av stora mängder information, bedrägerier, spionage, utpressning och andra cyberattacker dagligen. Därför är det viktigt att Must, utöver att följa händelser och förmågeutveckling på cyberområdet, även fortsätter att möta de hot som på olika sätt är kopplade till cyberarenan.

Must kan konstatera att den generella säkerhetsnivån för samhällets olika informationssystem idag inte är tillräcklig för att möta det växande cyberhotet. För att anpassa skyddet till dagens hot håller Försvarsmaktens regelverk för it-säkerhet det vill säga *Försvarsmaktens Krav på godkända Säkerhetsfunktioner* (KSF) på att uppdateras. Samtidigt byter regelverket namn till *Krav på Säkerhetsförmågor* (KSF).

Nya KSF kommer att vara lättare att använda och kommer att ställa krav på olika typer av säkerhetsåtgärder, både tekniska, fysiska och administrativa. Nya KSF kommer bland annat att reglera riskhantering och säkerhetsförvaltning, liksom vilka säkerhetsförmågor åtgärderna behöver ge. Genom att hålla säkerhetsprocessen levande kan säkerhetsförmågan upprätthållas.

Nya KSF kommer att gälla för alla Försvarsmaktens informationssystem och elektroniska nätverk oavsett informationsklassning. KSF anpassas även till den nya säkerhetsskyddslagen och säkerhetsskyddsförordningen.

"Den generella säkerhetsnivån för samhällets olika informationssystem är idag inte tillräcklig för att möta det växande cyberhotet"

"Den nya lagstiftningen kommer att beröra stora delar av samhället"

Ny lagstiftning ska göra Sverige säkrare

Den 1 april 2019 träder den nya säkerhetsskyddslagstiftningen i kraft. Säkerhetsskyddet genomgår därmed en välkommen modernisering och kommer framöver att vara mer anpassad till dagens samhälle och hotbild.

Under 2018 har det pågått ett intensivt arbete med att färdigställa Försvarsmaktens föreskrifter om säkerhetsskydd som gäller för de myndigheter som hör till Försvarsdepartementets ansvarsområde samt för Fortifikationsverket och Försvarshögskolan. Föreskrifterna ska träda i kraft den 1 april 2019. Under 2019 kommer även ett antal av Försvarsmaktens interna bestämmelser om säkerhetsskydd att uppdateras.

Den nya lagstiftningen, och i synnerhet de delar som berör säkerhetsskyddsanalysarbete, kommer att beröra stora delar av samhället. De som redan har en bra säkerhetsanalys har en god grund för ett sådant arbete, men den nya lagstiftningen gör analysarbetet mer omfattande. Man behöver också lära sig delvis nya begrepp som *säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter* (som ersätter hemliga uppgifter) och *säkerhetsskyddsklasser* (i stället för informationssäkerhetsklasser).

För att lagstiftningen ska få genomslag behövs utbildning. Det är särskilt viktigt att de som ska utbilda andra tidigt får ta del av lagstiftningen. Sådan utbildning genomförs bland annat vid Försvarsmaktens underrättelse- och säkerhetscentrum (FM UndsäkC). Alla myndigheter som berörs av den nya lagstiftningen ansvarar för utbildning av den egna personalen.

Lagstiftningen som rör säkerhetsskyddsområdet kommer sannolikt att utvecklas ytterligare under de närmaste åren. I slutet av 2018 presenterades ett betänkande och på sikt kan lagstiftningen komma att skärpas ytterligare.

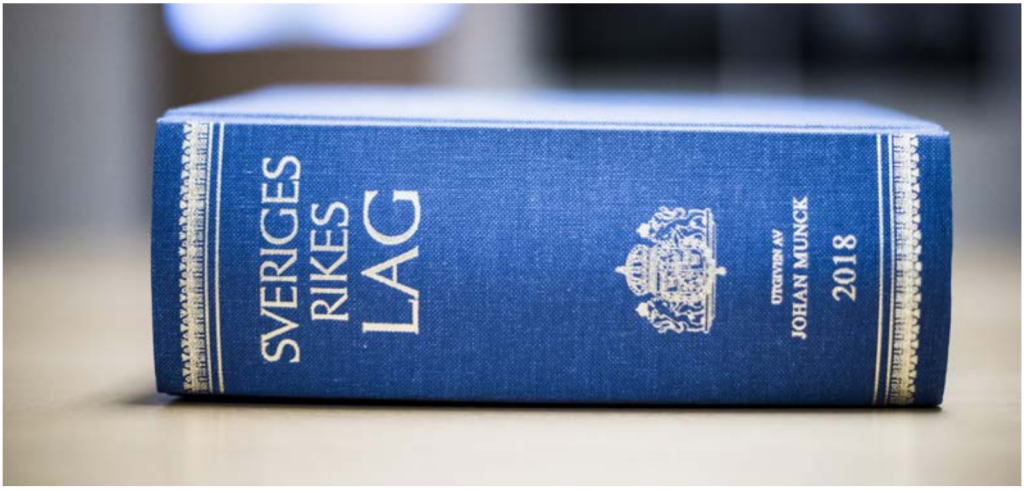

Musts medarbetare

Sedan drygt fyra år tillbaka är Michael informationssäkerhetsspecialist på Musts säkerhetskontor. Hans jobb är att se till att uppgifter som omfattas av sekretess och som rör Sveriges säkerhet inte röjs, ändras eller förstörs.

– Vi har högkonjunktur, det är väldigt mycket att göra just nu. Informationssäkerhet är på allas läppar, säger Michael.

Men även om många pratar om det är det inte alltid lätt att nå fram med viktiga budskap. Den största utmaningen är att få människor att förstå vikten av att skydda skyddsvärda i nformationstillgångar. För att nå fram måste man ha en pedagogisk förmåga och vara duktig på att skapa relationer med människor.

Vad är det bästa med att arbeta på Musts säkerhetskontor?

– Att det är kompetent personal, vilket innebär att jag i princip varje dag lär mig något nytt. Jag utvecklas konstant.

Att få arbeta på strategisk nivå och vara med och inrikta informationssäkerhetsarbetet för hela myndigheten är också stimulerande, menar han.

– Mitt arbete är oerhört varierande, med allt från att hålla utbildningar, svara på remisser, lämna yttranden, göra tolkningar av regelverket, genomföra säkerhetsskyddskontroller till att jobba operativt med olika ärenden.

"Informationssäkerhet är på allas läppar"

"Försvarsmakten ska beakta krypto som ett väsentligt säkerhetsintresse för Sverige"

50 år med signalskydd i Försvarsmakten

2018 var det 50 år sedan överbefälhavaren fick i uppgift att leda signalskyddstjänsten inom totalförsvaret. När Musts säkerhetskontor etablerades 2005 samlades ansvar och mandat där.

Dagens uppgift består huvudsakligen av tre delar:

- kravställa, granska och godkänna signalskyddssystem
- producera och distribuera signalskyddsnycklar
- ge ut föreskrifter och riktlinjer för signalskyddstjänsten.

Signalskydd är kryptosystem som skyddar hemlig information. Förutom själva kryptoapparaten behövs så kallade nycklar, regelverk och utbildning. Utan ett svenskt signalskydd skulle skickliga och resursstarka motståndare kunna avlyssna och störa landets hemliga kommunikationer. Det gäller att skydda information under lång tid, därför måste man både ha kunskap om tidigare system och kunna förutspå framtida behov.

Del av en gammal kryptoapparat.

Under åren har verksamheten utvecklats framförallt på produktsidan. Från att historiskt ha varit stora och tunga anordningar kan en kryptoapparat idag ha formen av en mobiltelefon. Innehållet, komplexiteten och möjligheterna att attackera produkterna har ökat enormt mycket. Samtidigt kräver omvärldsutvecklingen och hotbilden att verksamheten är effektiv och fullständigt tillförlitlig. Därför behövs det idag ett sammansatt team bestående av kryptologer, hårdvaruexperter och it-säkerhetsexperter för att granska sådant som en person ensam kunde klara av att granska på 1990-talet.

Under 2018 har Must bland annat påbörjat granskning av en mobiltelefon för så kallat säkert tal som kan skydda information med hög sekretessnivå. Sådana efterfrågas både av Försvarsmakten och inom övriga totalförsvaret och är tänkta att användas både i fält och i kontorsmiljöer. Driftsättning planeras till i början av 2020.

I den nya säkerhetsskyddsförordningen stärks kraven på att verksamhetsutövare måste använda kryptografiska funktioner som är godkända av Försvarsmakten för att skydda säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter. Detta innebär sannolikt att det framöver kommer att finnas många nya användare av signalskydd och därmed finns det ett ökande behov av system och produkter. Fler användare ökar också kraven på system som är användarvänliga.

Svenskt signalskydd håller hög kvalité och har även ett mycket gott rykte utomlands. Krypto är även framöver av stor vikt för Sveriges säkerhet. Detta understryks av ett regeringsbeslut som säger att Försvarsmakten ska beakta krypto som ett väsentligt säkerhetsintresse för Sverige. Försvarsmakten kommer sträva efter att denna förmåga långsiktigt vidareutvecklas.

Modern krypterad telefon. Foto: Tutus.

Musts medarbetare

"Vi har ett stort ansvar och måste ha hög integritet"

Vi lever för att hitta brister

– Vår huvuduppgift är att hitta hålen i systemen. Man kan säga att vi lever för att hitta brister. Det säger it-säkerhetsspecialisterna Stefan och Hans som jobbar på Musts säkerhetskontor.

För att ett it-system ska få användas i Försvarsmakten är grundregeln att det måste granskas och godkännas av Must.

Vad gör man som it-säkerhetsspecialist på Must?

– Till stor del handlar arbetet om att granska dokumentation av it-system på allt från en enkel installation till hela it-systemet på en Visbykorvett, säger Hans. Vi deltar även i fysiska tester av systemen.

– Det finns få andra aktörer som granskar så många olika system som vi gör, säger Stefan.

En del av arbetet handlar också om att stödja och inrikta i it-säkerhetsfrågor, både inom Försvarsmakten och andra myndigheter liksom de företag som bygger it-systemen.

Vilka är det som jobbar hos er?

– Helt normala människor, säger killarna och skrattar. Vi har ju med andra människor att göra hela tiden. Vi måste vara sociala, annars når vi inte fram.

– Det är vår uppgift att kommunicera riskerna så att omgivningen förstår, säger Stefan. Och det är nog den största utmaningen.

För det får inte gå fel, det är stora värden som står på spel. Det är också därför som några av Sveriges främsta it-säkerhetsexperter arbetar här.

– Vi har ett stort ansvar och måste ha hög integritet. Det finns många starka åsikter, men vår uppgift är att fokusera på säkerheten. Om det finns brister i ett system kan vi förlora information. Och då vinner fienden, säger Hans.

Vilket är ert hetaste tips?

– Ta med it-säkerhetsaspekten från början. Då sparar man både tid och pengar.

Musts säkerhetskontor utövar även tillsyn för de it-system som finns på de myndigheter som faller inom ramen för Försvarsdepartementets ansvar, samt på Försvarshögskolan och Fortifikationsverket.

SAMARBETE FÖR ETT STÄRKT TOTALFÖRSVAR

Samarbete för ett stärkt totalförsvar

Nationellt delger Must underrättelser och bedömningar främst till överbefälhavaren och regeringen, men Must lägger även allt mer vikt vid att andra mottagare får tillgång till delar av de underlag som Must tar fram. På detta vis stödjer Must uppbyggnaden av totalförsvaret.

Must har ett särskilt nära samarbete med Försvarets Radioanstalt (FRA) och med Säkerhetspolisen. Ett uttryck för detta nära samarbete är att Must ofta deltar i olika sammanhang tillsammans med dessa. Exempelvis höll Must tillsammans med FRA och Säkerhetspolisen under Almedalsveckan i juli 2018 ett gemensamt seminarium om de digitala hoten och utmaningar på cyberarenan. Vid detta seminarium framhölls bland annat vikten av fortsatt nära samverkan för att effektivt kunna möte de utmaningar som vi står inför i uppbyggnaden av totalförsvaret.

Must företräder även Försvarsmakten som medlem i flera externa samverkansorgan, till exempel Nationell samverkan till skydd mot allvarliga IT-hot (NSIT). Där ingår även FRA och Säkerhetspolisen. NSIT analyserar och bedömer hot och sårbarheter när det gäller allvarliga IT-angrepp mot de mest skyddsvärda nationella intressena. NSIT utvecklar samverkan för att försvåra för en kvalificerad angripare att komma åt eller skada svenska skyddsvärda civila och militära resurser. Under 2018 har delprojekt och övningar inom områdena hotanalyser, lägesbild och hantering av incidenter genomförts.

Seminarium i Almedalen 2018, från vänster: moderator Annika Nordgren Christensen, Charlotta Gustafsson överdirektör FRA, Charlotte von Essen biträdande säkerhetspolischef, Kristina Bergendal ställföreträdande chef Must.

Nationellt centrum för terrorhotbedömning (NCT) är en permanent arbetsgrupp med personal från Must, Säkerhetspolisen och FRA. NCT:s uppgift är att göra strategiska bedömningar av terrorhotet mot Sverige och svenska intressen utomlands på kort och lång sikt. NCT gör även analyser av händelser, trender och omvärldsutveckling med koppling till terrorism som berör eller kan komma att beröra Sverige och svenska intressen. Bedömningarna delges delar av Regeringskansliet samt myndigheter som ingår i Samverkansrådet mot terrorism och syftar till att ge tidig förvarning om förändringar som kan påverka hotbilden mot Sverige och svenska intressen och som kan kräva åtgärder. Samarbetet ger större möjligheter att ta tillvara den samlade kompetensen som finns vid Must, Säkerhetspolisen, och FRA.

Ytterligare ett samverkansorgan är Samverkansgruppen för informationssäkerhet (SAMFI). Det är en sammanslutning av myndigheter som har ett särskilt utpekat ansvar för informationssäkerhetsfrågor i samhället. Must företräder Försvarsmakten i detta sammanhang. De andra myndigheter som i SAMFI är Försvarets materielverk (FMV), Försvarets radioanstalt (FRA), Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), Post- och telestyrelsen (PTS), Polismyndigheten och Säkerhetspolisen. SAMFI genomför årligen konferensen Informationssäkerhet för offentlig sektor.

Den pågående totalförsvarsplaneringen medför ett intensivt arbete för Must i flera olika spår och kontaktytorna med övriga totalförsvaret är många. Det handlar, utöver om att samarbete i olika tematiska frågor, även om att bygga upp kunskap och stödja myndigheterna i att etablera rutiner för att hantera sekretess och att försörja totalförsvaret med kryptonycklar till de signalskyddssystem som Must godkänner.

Chefen för Must Gunnar Karlson och generaldirektör för Säkerhetspolisen Klas Friberg.

UTVECKLING FÖR FRAMTIDEN

Utveckling för framtiden

För att effektivt kunna svara mot de behov som Musts uppdragsgivare har idag och i framtiden behöver Must fortsätta utvecklingen av underrättelse- och säkerhetstjänsten. Uppdragen för att stödja bland annat förvarning, behov av säkerhetsskydd, beredskap och förmågeutveckling kräver en ständig utveckling.

Utvecklingsuppdraget ställer höga krav eftersom det både innefattar organisationen Must och funktionen underrättelse- och säkerhetstjänst som i sin tur består av flera delar och berör många verksamheter inom totalförsvaret.

Den säkerhetspolitiska, tekniska och militära utvecklingen och den ständigt ökande informationsmängden i vår digitala omvärld har ökat kraven på att våra tekniska system ger effektivt stöd i analysen och kan hantera stora datamängder från olika källor. Stora krav behöver även ställas på metoder, processer och kompetenser. Totalförsvarsförmågan ska vara lika god i fred som i kris och krig. Därför är det viktigt att systemen och metoderna är väl utarbetade för att fungera i alla lägen och konfliktnivåer.

Osäkerheter bland annat i form av gråzonsproblematik och olika typer av påverkan understryker Försvarsmaktens behov av uthållighet och ökad samordning, detta för att säkerställa en kraftfull nationell tröskeleffekt.

Utvecklingsprojekt pågår inom såväl underrättelse- som säkerhetstjänst. Flera av dessa projekt sker tillsammans med andra, till exempel Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI). Exempelvis genomförs ständigt en översyn och utveckling av de metoder som används i analysarbetet.

Ett utvecklingsarbete som nu pågår inom säkerhetstjänsten handlar om att förenkla och effektivisera säkerhetsrapporteringen. Medarbetare ska enklare kunna rapportera in händelser där säkerhetsskyddet kan ha brustit. Musts säkerhetskontor uppmuntrar sådana rapporter eftersom dessa hjälper oss att stärka skyddet. Även inom signalskyddet pågår det kontinuerligt utvecklingsarbeten. Den senaste produkten är ett höghastighetskrypto som kan skydda information med hög sekretessnivå. Det pågår även arbete med nytt filkrypto och med nya lösningar för så kallat säkert tal. Under 2018 godkändes även en ny telefon som ska kunna hantera information upp till nivån Hemlig/Restricted (H/R).

Utvecklingsuppdraget stärker därmed både den dagliga verksamheten här och nu samtidigt som det ger oss förutsättningar att rusta oss för framtida utmaningar. Kraven på oss kommer inte att minska. Fortsatt samarbete är en av framgångsfaktorerna för att möta morgondagens krav i fred, kris och krig.

261

CHEFSBYTE 2019

Chefsbyte 2019

I augusti 2018 fattade regeringen beslut om att utse brigadgeneral Lena Hallin till ny chef för Must från och med 1 maj 2019 då nuvarande chef, generalmajor Gunnar Karlson, går i pension. Redan under hösten 2018 klev Lena Hallin in i rollen som vikarierande ställföreträdande chef vid Must.

Vilka utmaningar ser du framför sig inom funktionsområdet underrättelse- och säkerhetstjänst de kommande åren?

–Vi lever fortsatt i en osäker värld och den har inte blivit mindre osäker under de senaste åren. Vår del av världen är, och kommer fortsatt att vara, en friktionsyta mellan öst och väst. Det handlar inte bara om Östersjöregionen utan också om Arktisområdet. Terrorhotet i vår del av världen kommer även framöver att vara realitet som vi måste förhålla oss till. De kommande åren behöver vi fortsatt följa dynamiken mellan länder som agerar på den globala arenan. Rysslands och Kinas respektive aktiviteter, ambitioner och militära förmågeuppbyggnad är av särskild vikt. Globaliseringen ökar beroenden och parallellt med det även hot och sårbarheter och därmed kommer frågor om cybersäkerhet fortsatt att ha stort fokus. Vi behöver också vara rustade för att kunna upptäcka påverkansoperationer och andra typer av hot mot svenska intressen, både hemma och borta. Aktiviteter i den så kallade gråzonen kan på olika sätt snabbt eskalera eller ändra skepnad och det gäller att tidigt kunna identifiera förändringar i ”normalbilden”.

Detta ställer i sin tur ökade krav på vårt säkerhetsskydd. C Must är Försvarsmaktens säkerhetsskyddschef och den nya säkerhetsskyddslagstiftningen ger oss ökade uppgifter och ett större ansvar.

Teknikutvecklingen går ständigt framåt och vi måste följa med i denna för att minska risken för att sårbarheter uppstår och kontinuerligt se över vårt säkerhetsskydd. Det gäller cybersäkerhet såväl som fysisk säkerhet. Artificiell intelligens är ett av de områden jag bedömer att vi behöver titta mer på under kommande år.

För att kunna ge korrekta underlag till våra uppdragsgivare behöver vi se det ingen annan ser och se det i tid. Eller för att använda ett känt uttryck på ett annorlunda sätt, att faktiskt "se skogen trots alla träd", speciellt som flera av dem ändrar färg och form. För detta behövs många olika typer av kompetenser i vår verksamhet och en av våra utmaningar kommer vara att hitta medarbetare med dessa kompetenser och också att behålla dessa medarbetare.

Samarbete med andra myndigheter, som Säkerhetspolisen och FRA, även när det gäller personalförsörjning, ser jag som ett viktigt utvecklingsområde. Vi behöver även hitta olika sätt att berätta om vår viktiga verksamhet och vårt uppdrag, detta för att kunna attrahera de kompetenser vi behöver. En god arbetsmiljö och bra utveckling tror jag är viktiga incitament för att behålla vår kompetenta personal.

På vilket sätt kan Must bidra till Försvarsmaktens vision och till uppbyggnaden av totalförsvaret?

—Vi ska bidra med kunskap och kompetens om olika typer av hotbedömningar och om säkerhetsskydd. Kunskapen och medvetenheten om detta behöver öka såväl i Försvarsmakten som inom övriga totalförsvaret. Kunskap om både hotbild och eventuella sårbarheter ger oss möjligheter att bygga säkra kommunikationslösningar och robusta system och på olika sätt stärka Försvarsmaktens och totalförsvarets förmågor. Att förebygga, upptäcka och motverka de säkerhetshot som riktas mot Försvarsmakten är centralt. Detta oavsett om det är här hemma i Sverige eller när Försvarsmakten deltar i internationella operationer utomlands. Fortsatt kunskapsuppbyggnad och samarbete nationellt mellan olika myndigheter, men även med företag, kommer att vara viktigt för att vi ska kunna öka vår motståndskraft och minska vår sårbarhet.

Jag tror också det är viktigt att vi för en kontinuerlig dialog med våra uppdragsgivare om förutsättningarna för att lösa vårt uppdrag, t.ex. gällande lagstiftning. När vi identifierar ett behov av ändring av en lagstiftning, förordning eller annan typ av beslut är det viktigt att lyfta detta.

Vad ser du fram emot i din kommande befattning som chef för Must?

—Jag är glad och stolt, men också ödmjuk, inför att tillsammans med alla kompetenta medarbetare fortsätta leverera hög kvalitet i de viktiga uppdrag och uppgifter vi har. Jag vill också bidra till vår förmåga att utvecklas så att våra metoder och vår gemensamma kompetens blir ännu bättre.

Att vi tillsammans, även i samverkan med andra, kan bidra till det som vår vision ger uttryck för: Ett säkrare Sverige i en osäker värld.

VILKA ORGAN GRANSKAR MUST?

·UPPFÖRDES·FÖR·
·SVERIGES·RIKSDAG·
·ÅREN·1895-1904·

Vilka organ granskar Must?

Att följa och respektera lagar och förordningar är en självklarhet för Must, som måste ha uppdragsgivarnas och allmänhetens förtroende. På grund av behovet av att hemlighålla vår förmåga och vår information för utländska underrättelseaktörer får obehöriga ingen detaljerad insyn i Musts verksamhet. Musts rapporter och säkerhetsskyddsåtgärder är av samma skäl normalt belagda med sekretess.

För att säkerställa att Must följer givna lagar, förordningar och direktiv finns externa inspektionsorgan som granskar verksamheten. Deras granskningar utgör samtidigt ett stöd för Must eftersom de tillför viktiga juridiska perspektiv på verksamheten. Granskningarna bidrar på så vis med en trygghet att Must håller sig inom ramen för lagarna och förordningar. Granskningarna föregås alltid av ett omfattande förberedelsearbete i syfte att ge granskande myndigheter så bra underlag som möjligt.

Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten

Under 2018 har Must vid flera tillfällen granskats av *Statens inspektion för försvarsunderrättelseverksamheten* (SIUN), som bl.a. kontrollerat att verksamheten bedrivits i enlighet med lagen om försvarsunderrättelseverksamhet. SIUN har även granskat att Försvarsmaktens personuppgiftsbehandling utförs enligt *Lagen om behandling av personuppgifter i Försvarsmaktens försvarsunderrättelseverksamhet och militära säkerhetstjänst*. Mer information om granskningarna finns att återfinna på SIUN:s hemsida. (www.siun.se)

Datainspektionen

Även Datainspektionen (DI) kontrollerar att Must följer *Lagen om behandling av personuppgifter i Försvarsmaktens försvarsunderrättelseverksamhet och militära säkerhetstjänst* samt även den allmänna *Personuppgiftslagen*. Must har under 2018 fortsatt arbetet med att åtgärda föreläggande och påpekanden från tidigare år. (www.datainspektionen.se)

Riksrevisionen

Musts ekonomiska redovisning och efterlevnad av uppställda förvaltningskrav granskas av Riksrevisionen och genom försvarsmaktsinterna processer. (www.riksrevisionen.se)

Dialog med uppdragsgivarna

En kontinuerlig dialog med Regeringskansliet, främst med Enheten för samordning av försvarsunderrättelsefrågor (SUND) på Försvarsdepartementet, säkerställer att Musts produktion motsvarar regeringens förväntningar. Motsvarande dialoger sker med övriga staber och ledningar i Högkvarteret för att säkerställa överbefälhavarens beställningar och långsiktiga behov.

Ett säkrare Sverige i en osäker värld

FÖRSVARSMAKTEN

107 85 Stockholm, tel 08-788 75 00
www.forsvarsmakten.se